

NEERLAND'S INDIE.

LAND- EN VOLKENKUNDE.

De beklimming van den berg Ophir, door L. HORNER, medegedeeld uit eenen brief aan H. L. OSTHOFF.

Den 9den Mei te *Parit-Batoe* gebleven zijde, overtuigde ik mij van de mogelijkheid den *Ophir* te beklimmen en wel den oostelijken hoogsten top, die hier *Goenoeng Telaman* genaamd is. De westelijke top, zeker wel de helft lager, heet *Goenoeng Passaman*.

Door niemand, hetzij Maleijer of Europees, was dezelve nog beklommen geworden. Men verhaalt van een' *Malim* (priester) die het beproeven wilde aldaar zijn gebed tot God optezenden, doch er van moest afzien. Er gaat ook nog een gerucht, dat er zich boven een klein meertje (*Telaga*) bevindt, vol visschen; dat deze visschen zeer gemakkelijk te vangen zijn en zelfs kunnen gekookt en gebraden worden; doch zoodra men ze wil eten, vliegen zij naar het meertje terug. De meest plaatskundige Hoofden kwamen daarin overeen, dat de berg aan de noordzijde beklommen moest worden. Toevallig bevond zich te *Parit*

Batoe een man, die zijn *Ladang* (droog rijstveld) aan den voet des bergs, in de nabijheid der *kampong Sawa* had, vijf uren noordwaarts of N. N. O. van *Parit Batoe*. Deze was eens om de wilde geiten (antilope *sumatrensis*) te verstrikken, een goed eind wegs den berg opgeklimmen, en hield het daarvoor, dat men nog hooger komen konde.

De luitenant *DOXLEBEN*, (1) kommandant van het *Ophirs-distrikt*, verlangende dezen beroemden berg ook eens te beklimmen, beval terstond de Hoofden der omliggende *kampongs* des morgens in de *kampong Sawa* met een noodig aantal hunner onderhoorigen zamen te komen.

Den 30den Mei naar *kampong Sawa*, 5 uren (35 palen)
Noord-noord-oost.

Ondanks een' aanval van koorts, die de voorbode was van eene onpasselijkheid van eenige dagen, verlieten de heer *DOXLEBEN* en ik 's morgens vroeg *Parit Batoe* onder geleide van den *Radja ISDAN*, een onder den heer *DOXLEBEN* in dienst staand maleisch opperhoofd van zeer veel verstand en ons ten hoogste toegedaan, en meerdere Maleijers van zijn gevolg, alsmede twee Europesche stankers. Op deze plaats was een ruime breede weg, bijna in eene regte rigting door den heer *DOXLEBEN* kort geleden aangelegd, reeds begaanbaar. Die weg ging zacht klimmende door hoog gras en hout-gewas en voerde ons langs een

(1) Ik kan niet nalaten in naam van mijnen vriend, hulde te doen aan dezen verdienstelijken officier, en daarbij mijn' eigen dank te voegen voor de hulp door hem destijds ook aan ons bewezen.

groot getal van den *Ophir* naar beneden komende woudbeuken van verschillende grootte, die wij moesten doorwaden. Alle zwellen met de regens verschrikkelijk op en brengen groote *trachytblokken* van den *Ophir* naar beneden. De naaste stortten zich uit in de rivier *Pataman*; de breedere in den *Batan Passaman*, die met de *Pataman* eene monding aan het strand heeft. Een deel van hare wateren echter krijgt zij uit de noordwestelijk van den *Ophir* tegen *Ajer Bangis* gelegene bergen.

De weg ging als volgt:

Rigting Oost 50 minuten, in het bosch over de *Batang Kandoradjo*, die naar 't N. vloeit en links in de *Pataman* valt.

Rigting O. en N. O. 10' over de *Pataman* zelf.

Rigting N. N. O. 25' de kleine kampong *Ajer Koening*.

Rigting N. N. O. langs de afgebroken lage bergketen heen, die zich N. W. naar *Ajer Bangis* strekt, gelijk ook de kampong over de groote *Batang Sibiluan*, die regts in de *Pataman* valt.

10' verder over de kleine *Batang Simpeei*, die daar reeds in de *Passaman* valt.

10' verder over den *Batang Simpeei Kitjiet*, die zich in de vorige uitstort.

Rigting O. N. O. 20' over den *Batang Takoen*, altoos door bosschen.

15' de kampong *Baroe*. Rigting N. O. 20' over den *Batang Pinaga* die een' toevloed der *Passaman* uitmaakt en tegelijk ook de kampong *Pinaga*. Wij kwamen hier tusschen den voet des *Ophirs* in het oosten en den bijkans alleen staanden nagenoeg 300' hooge *Goenoeng Toujar* binnen, die een begin der N. W. gaande bergketen uit-

maakt, welke zich langs *Ajer Bangis* heen door steile toppen, die met graniet of andere rotssteenen bedekt is, onderscheidt.

Rigting O. 10' over den *Batang Karang*. 5' over den aanmerkelijken tusschen groote blokken doorbruischenden *Batan Sikoromin*, die insgelijks zich noordwestelijk in de *Passaman* uitstort. Rigting O. 20' over den *Batan Spaengei Aboe Toengang*. 10' over den *Batan Ajer Podang*. 15' over den *Batan Sungei Aboe Dutar*, die nog al sterk is, en terstond daarop in de *kampong Sawa*, die midden in het bosch ligt, zoodat men volstrekt geen uitzigt heeft, tot zelfs niet op den top van den *Ophir*. Van twee kanten wordt deze *kampong*, door den schilderachtigen, tusschen groote *trachytblokken*, door het bosch bruisehenden *Batan Ennango* doorstroemd, die de drie bovengenoemde beken opneemt, vóór zij zich met de *Passaman* vereenigen.

Wij hadden over het geheel bijna den geheelen dag een betrokken lucht. De top des *Ophirs* liet zich volstrekt niet zien. Wij namen onzen intrek in een klein Maleisch huisje dat, volgens de gewone wijze, op palen gebouwd was. Wat mij op deze plaats bijzonder beviel, waren de groote vensters der huisjes; dat van ons had er twee naast de deur en een achter, die met bamboezen-kleppen van boven naar beneden digtsloegen, en des nachts gesloten werden. Aan den eenen kant bij de deur stond een haard, en daar achter een klein afgesloten hoekje tot slaapplaats der vrouw dienende. Het overige verbeeldde eene kamer; onder het eenvoudig geweldakje zonder spits hingen draagmanden, hier overal in gebruik (*Janki*); op eene stelling lagen vele opgerolde matten; en dit maakte ook het eenigste huisraad uit.

Om vier uren hadden wij een' fijnen regen, die tot in den nacht aanhield.

De *kumpong Sawa* ligt 153,3 toisen , of 920' boven de zee.

Men vindt hier een nieuw soort van apen uit het geslacht der slanke of slingerapen. Er werd een mannetje geschoten, dat zoo groot was of grooter dan volwassene exemplaren der overige soorten; hij had een' zeer langen staart, doch geen kuif op den kop, de rug rookbruin, *fuliginosus*, de buik vuil wit, de handen donkerbruin, *fuscus*, het puntje van den staart vaal, de ooren van buiten zwart en van binnen wit, irisbruin. De grootte vochtigheid bedierf helaas de huid, waarvan alle de haren uitvielen.

Den 33den Mei.

De ochtend was donker. Ten half acht ure brak de grootte troep op. Meer dan honderd Maleijers volgden ons, een teeken van toegenegeheid jegens hunnen kommandant, den Heer DONLEBEN, zonder wiens hulp ik zeker nooit de beklimming van den *Ophir* had kunnen ondernemen, dewijl hier over het geheel het volk, indien mogelijk, nog indolenter is dan op andere plaatsen, en ten hoogste onwillig om verzochte diensten te bewijzen. Ongelukkig echter werd de ongesteldheid van den Heer DONLEBEN zoo veel erger, dat hij moest terugkeeren, nadat hij zich, zoo goed mogelijk, bedwongen had een goed uur ver met ons mede gaan. Hij gaf het bevel over aan den *Radja* *LYDAN*, dien hij vermaande mij te gehoorzamen als hemzelve. En ik moet zeggen dat ik zonder de hulp van dezen verstandigen en geschikten Chef, veel meer wederwaardighe-

den zou gehad hebben, en de beklimning met de luje en onwillige Maleijers niet had kunnen voleindigen.

In eene Z. O. rigting stegen wij van den zachten buigigen voet van den *Ophir* opwaarts over *ladangs*, drooge rijstvelden, en door bosschen; dikwijls hadden wij een schoon uitzigt op de zee en op den eenzamen kustenberg *Goenong Sikorban*, zuidwaarts van *Ajer Bangis*, en op de daar langs trekkende bergketen. Het ging allengs steiler over den rug van eenen, in gewoone gedaante nedergevallen, lavastroom.

Na 2 uren marsch had er halt plaats, waarin wij een groot getal dikke bamboezen omkaptten om dezelve met water te vullen. Dan gingen wij weder opwaarts, hetgeen echter zeer langzaam ging, dewijl de weg voor ons uit eerst doorgehouden moest worden. Om $\frac{1}{2}$ elf uur kwamen wij in eene diepte neder in een der wildste en oudste bosschen.

Over eene schilderachtige bemoste rotsbank stort zich een aanmerkelijke beek van nagenoeg 30' hoog, loodregt neder in een diep, in het massieve gesteente uitgehold, rond bekken. Links ligt half in het bekken een kolossale boomstam geheel met mos begroeid; terwijl men hem nog wel 10' diep door het prachtige donker-groene water ziet. Volgens den schijn moet hij dieper willen zinken.

Dit bekken is blijkbaar door den waterval tot deze verschrikkelijke diepte uitgehold. Regts hingen de schoone takken der *Judjapalm* als waaijers in het bekken; rondom was het van de schoonste boomen omgeven. Uit het bekken loopt het water met vier stralen van gelijke grootte over eene minerale rots van bijna 6' hoog, in een bijkans 150 schreden lang vast in de rotsen aangewassen bed, omgeven van de kolossaalste boomen, die van lange en

schoone rotlang, gewassen en Lianen stammen en boomen in alle rigtingen doorslingerd en behangen zijn.

Plotselings echter stort zich de beek uit dit bed, in het welk de Maleijers, hunne bamboezen vullende of hun sober maal etende, schilderachtig gelegerd waren, naar beneden 30, tot 100', diep. Dezen val kan men slechts zien als men tot op de uiterste rotsen kruipende en aan boomtakken zich vasthoudende over den afgrond leunt.

Aan den middag braken wij weder op. Nu moesten wij regt over den tweeden waterval, bijna loodregt naar boven klouderen, aan takken, struiken en wortelen ons slechts vasthoudende. Niettegenstaande was er toch naar die dikwijls onder onze voeten afviel. Die val was van eene hoogte van 400 tot 500', en daarbij nog over de 100' hoogen rotswand van den tweeden waterval neder gestort. Gelukkig echter kwam alles boven, na een uur lang geklouderd te hebben; hier had de man van *Parit Batoe* antilopen gevangen. Hij verzekerde ons dat op den rug, dien wij het eerst nu te beklimmen hadden, wegens de loodregte rotsen niet verder te komen was. Tot twee uren stegen wij door oorspronkelijk bosch op, op een' rug die steeds regelmatig smaller en smaller werd. Dit bosch onderscheidt zich van de anderen door de bijzondere menigte van doornachtige rotlang-gewassen (*Calamus*) die het doorkappen van den weg zeer verzwaarden. Wij vonden dikwijls sporen en drek van Rhinocerossen en Antilopen. De *Siamangs* hieven overal een verschrikkelijk gehuil aan, bij de nannadering der ongewone menschelijke gsten.

Op eene breede plaats van den rug of graat worden de hutten opgeslagen, boven en beneden verhieven zich spoedig 15 tette, met bladeren gedekte, hulten der Maleijers, die net dezen houthakkende en kokende, te zamen met

de verschrikkelijke wildernis, een zeer schilderachtig geheel uitmaakten.

Ons bivouac lag 592.9 toisen of 3557 Par. voeten boven de oppervlakte de zee; om 4 uur hadden wij wat regen, doch die hield spoedig op. 27 bamboezen vol water hadden wij medegenomen, doch spoedig hadden wij gebrek. Regts in de diepte hoorden wij de beek mormelen, en wij zouden beproeven om den volgenden dag naar beneden te gaan. Het gebrek aan water ontstond ook door den grooten troep die ons verzelde. *Radja IxDAH* verzamelde de *Pangoeloes* om hun voor te slaan, 60 man terug te zenden en de benoodigde 40 overblijvende tegen betaling verder mede te nemen.

De beraadslaging duurde volgens hunne wijze tot in den nacht, en eindelijk werd het zoo geschikt dat 6 *Pangoeloes* en 40 man mede zouden gaan en de overige anderen den volgenden morgen terug moesten. Bij den steilen afhang moesten wij dikke en lange rotlangs vastbinden om het gevaarlijke afklimmen te verligten.

Den 22den Mei.

Des morgens, niet zeer vroeg echter, dewijl de maleijers de gewoonte hebben van lang te slapen, bedienden zij zich van hetzelfde middel om bij de beek te komen en hunne bamboezen te vullen. De vrachten der dragers werden verligt en verdeeld, en die geen vracht droeg moest een bamboes vol water op den rug nemen. Om zeven uur waren wij geheel in den nevel gehuld; spoedig echter werd het weder helder. Eerst om negen uren konden wij verder. De rug werd steeds smaller en spoedi als een ezelsrug: kort daarop kwamen wij in eene laagte en

daarop meer Z. W. tegen eene breede hoogte aan in het geheel niet zeer steil. Daarenboven gaven de rollangbooschen ons echter al meer en meer werk om door te komen. Om tien uren maakten wij halt op 4156' hoogte. Naar het N. heen konden wij door de boomen op het schoone dal van *Taloe* zien.

Tot half twee ure klommen wij verder zeer steil op. De trein ging zeer langzaam voort. De boomen waren reeds sterk met mos overdekt. Na 4 uren klimmens, om 2 uur, waren de boomen krom en dik met mos overdekt. Wij ontdekten echter zeer weinige schoone bergplanten, zoo als door de groote vochtigheid men op andere vulkanen aantreft. Verrassend echter was voor mij op deze hoogte eene soort van *Pandanus* met eene ranke lange stam van wel 20' die naar beneden hangende pilaarvormige hooge wortelen nederschiet.

Wij merkten eene uit de west komende zwavellucht op.

Om twee uren waren wij eerst op 6171' zeehoogte.

Wij genoten een oogenblik naar het Z. W. een gezigt op het vlakke land en de zee.

Aan een boom waren duidelijk de klauwensporen van eenen kleinen beer (*ursus malayanus*) zichtbaar; rhinocerossen-drek zagen wij dikwijls; in deze streken is slechts de twee-hoornige *Rhinoceros* (*Rhinoceros Sumatrensis*) bekend.

Nog hooger, kwamen de struiken van een (*Rhododendrum*) met prachtige groote bloemenkruinen van schoon vermillioenrood te voorschijn. De wonderlijke *Pandanus* liet zich nog steeds zien. Alle boomen waren dik met mos bedekt; en daarbij nog omslingerd met dikke bemoste *Lianen*.

Om drie uur hoorden wij links het gemurmel van een bron; kwart voor 3 hielden wij halt, dewijl wij zeer spoedig

door het vochtige en kromme houtbosch en zeer steil op hadden geloopen, in de hoop een top te zullen bereiken, die zich door een door de boomen schijnend licht onderscheidde. Vóór onze tenten nog opgeslagen waren, begon het sterk te regenen. Buiten dien was alles reeds zoo vochtig; het gras van de boomen was vol water gezogen even als eene spons; de grond was glibberig; de wortels der boomen gescheurd. Alles werd nu door nat, zonder dat wij hopen konden het droog te krijgen. Het duurde zeer lang eer wij een klein vuurtje hadden aangemaakt om iets te koken. Om 7 uren hadden wij nog niets te eten. De koude, ofschoon slechts 9°, 2, liet zich goed gevoelen, zoodat men overal slechts tanden klapperen hoorde.

Den 33den Mei.

Om zes uren des morgens was de temperatuur 8°, 4 R. en woei een harde wind uit het westen. De morgen was echter helder doch verschrikkelijk koud, alles nat en vochtig.

De langzaamheid der maleijers liet ons ook hier niet voor 9 uren opbreken. Na een half uur zeer stijl klimmen en klouteren hadden wij een top bereikt, die bijna 800' zee hoogte zal gehad hebben. Wij waren altoos nog van bemoste kromme boomen omringd met 20 tot 30' hooge stammen, en konden dus niets zien.

Wij stegen in dezelfde zuidelijke of Z. Z. O. rigting naar beneden. De wind joeg voor een oogenblik de nevelen weg en onduidelijk bemerkten wij toen Z. Z. O. van ons een nog hooger top. Wij gingen nog lager en bevonden ons ten laatsten in eene laagte of diepte tusschen den beklommen top, dien wij met regt den vochtigen noemen

konden en tusschen den veel hooger en breed voor ons uitstekende top der *Goenong Telaman*. Echter liet deze zich toen niet geheel onbewolkt onderscheiden. De grond was drooger geworden.

Wij hadden de gewoone lava vegetatie. Afgebroken rotsstukken staken boven aan den afhang van den hoogsten top uit. Wij begonnen met zeer veel moeite een' weg te banen door het dikke hardhoutige veeltakkige struikgewas. Wij zagen spoedig dat wij op lavablokken klonnen, die deels met eene dunne aardlaag en mos overdekt, deels naakt waren. Velen vielen door de openingen, dikwijls ook over groote steenbrokken, en wij moesten met handen en voeten opkloueren. De lavastroom gelijkt veel naar de *Goenong Batoe der Gedé*, doch is, hoezeer met meer, nogtans met dezelfde vegetatie bedekt.

De top scheen echter nog zeer hoog en ver van ons af. Het was spoedig blijkbaar, dat de geheele stoet met al de pakkaadje hier niet door konde komen. Ik liet daarom omkeeren en tegen den middag in de diepte op eene vlakte ons derde bivouac opslaan, waar zich in een, waarschijnlijk door de rinocerossen getrupt gat, water bevond. Wij hadden hier 1260,1 toisen of 7561 Par. voet zeehoogte.

Wij waren bijna meestal in een nevel gehuld; slechts eens hadden wij naar het N. W. het uitzigt op het gebergte en de baai van *Aijer Bangis* met hare eilanden.

3^a p. m.

Temperatuur 10° 0 R. fijne stofregen. Bij het ondergaan der zon 3°, 8 R. scherpe N. W. wind. De steenen van den lavastroom, die men van verre aan de afhelling des bergs kan onderscheiden is een licht, graauw grof gekorrelt weinig porieus trachijt met zeer vele glasachtige veldspat-ten.

Den 24den Mei.

Om zes uren 'smorgens begonnen wij te klimmen. In het geheel waren wij met ons 22: de twee Europeanen, *Radja* *Isda* met zijne bedienden, de *Panghoeloes*, voeris koelies, die alle oogenblikken hunne ligte vrachten aan elkander overgaven, en drie mijner bedienden.

Ligte nevels dreven voorbij den top, denzelfven beurtelings bedekkende, en weder aan ons oog vertoonende. Wij kwamen nu zeer langzaam en met moeite over de blokken heen.

In den beginne hielden wij ons aan de rigting van eene graat, op welke hoopen van torenachtig en zonderling gevormde lavamassa's 20 tot 30 voeten hoog uitstaken. Vele waren nog zoo frisch als of zij eerst gisteren bekoeld en gebarsten waren. De meeste waren van boven glad, doch eenigen met een korst van ruwe korrelachtige donkergrauwe *schlakken* (vuiligheid van metaal) overdekt. De top scheen ons al nader en nader toe, en toch bereikten wij hem in lange nog niet; eene gezigtkundige dwaling, die gewoonlijk meer voorkomt in de dunne en hooge lucht. Voor onze moeite en uiterste inspanning werden wij van tijd tot tijd schadeloos gesteld met een blik op het even als eene landkaart voor onze voeten uitgebreid land, op de baai van *Aijer Bangis*, op de naar het N. W. of naar het N. van *Aijer Bangis* sterk W. N. W. liggende bergketen, tusschen welke wij de dalen van *Thaloe* en van *Bonjol* zagen en verder de binnen dezen keten ingesloten uitgestrekte vlakte van *Rau*. Het ver afgelegene Oostland bleef altoos in wolken. Tegen het noorden zag men nergens meer bijzonder hooge bergmassa's. Verder naar boven werden de blokken steeds kleiner en kleiner, en met

mos begroeid; even zoo werden de *vacciniens*-struiken dwergachtiger.

Om 4 uren hadden wij den hoogsten top bereikt, nadat wij nog over twee kleinere klimmen moesten.

Hier boven is alles met groote en kleine hoekige trachylblokken bezaaid, die zeer zuinig met stengels begroeid waren. Daar tusschen groeiden 2 soorten van *vaccinien*, eenige varen, een kruipende *lycopodium*, 2 of 3 soorten van mos en een grassoort uit het *carex* geslacht.

Wij waren meestal in wolken gehuld; dikwijls verlieten ons deze, doch terstond kwamen andere wolkmassas met kracht uit het NW. tegen den top aandringen. Van tijd tot tijd echter genoten wij het uitzicht naar het ZW., W., NW. en N.

Slechts de volgende punten kon ik bepalen:

De *Goenoeng Passaman*, die wel 3,000' onder ons ligt ZW. $\frac{1}{2}$ SS. W.

De berg *Dano Z.Z.O.* De baai van *Ajer Bangis* W. ten N.

De barometer stond 6' onder den top 10' op 239',25. De thermometer op 708 R., welke eene hoogte geeft van 1500, 6 toisen = 9004 par. 9309 rhijl. = 9559 engelsche voeten of 2927 m, 23 melers. Men heeft dus tot nu toe de *Ophir* voor veel hooger aangezien dan hij werkelijk is. *MARSDEN* geeft hem na trigonometrische, in zee gedane metingen, voor 13 engelsche voeten uit. Men ziet dus dat het nog niet bealst is, welke der drie vulkanen, *Ophir*, *Merapi* en *Singalang*, de hoogste is. Na mijne metingen draagt de *Singalang* met 9039 Par. voeten hoog, nog den prijs. De *Ophir* met 9010' houdt het midden, de tweede en de laagste is de nog altoos werkende *Merapi* met 8997 voet. Betrekkelijk is echter de *Ophir* veel hooger als de beide anderen, dewijl de voet der twee laatsten zelfs reeds 1300 tot 3000

voet haven de oppervlakte der zee ligt, terwijl de *Ophir* eindelijk aan de oppervlakte der zee reeds begint.

Het ademen was op den top vrij en ligt. Een gewoerschoot en het geschal eener trompet hadden het zelfde geluid. Wij bleven tot den middag op den top in de hoop dat de loodregt vallende zonnestralen de wolken verfagen zouden. De wind echter speelde voort met zijne wolkmassas.

Naauwelijks konden wij van tijd tot tijd den geheelen top aanzien. De hoofdriktig van den top gaat van 't NO. naar het ZW. en vormt bijna een ovaal, die nagenoeg 2 palen in den omvang zal hebben. De hoogste toppen steken op de ZW. zijde in eenen boog uit. De zuid-westelijkste is eenige voeten hooger als de andere. Tegen het NO. heen omringen 4 lagere toppen een kleine ovalen bijna 300' groot in diameter, houdende kraters, welker wanden niet zoo steil en insgelijks met blokken bezaaid zijn, even als de grond, uit welke geene dampen opstijgen; zijne diepte bedraagt bijna 80'.

Door twee onbeduidende toppen is deze krater gescheiden, van een klein rond, bijna 20' diameter, en diepte houdend gat, die als bijkrater schijnt gediend te hebben.

Oostlijk daarvan ligt van eenige toppen omringd eens bijna 150' diameter houdende diepte met zacht afhellende wanden in welke grond zich eenig water verzameld had. Deze was waarschijnlijk ook een krater geweest. Naar het N. W. zien wij in een ondiep dal of schuingat naar beneden, aan welks andere zijde zich een lagere platte top verheft. Hier vertelde *Radja Ixpa* in een helder oogenblik een klein meer gezien te hebben.

Naar het W. N. W. zagen wij over de lavastroom ver naar beneden waar zich bijzonder 2 zeer hooge in eene rigting staande klippen onderscheiden.

In het N. W. hadden wij tamelijk van ons verwijderd den vochtigen top, dien wij beklommen hadden. De *Govoeng Passaman* kon ik nog niet duidelijker zien. Hij had echter zeker ten minste eenen krater, naar den, beneden uit de W. komende zwavellucht te oordeelen in den toestand eener *Solfatara*; eene gewone verschijning dat de hoogste krater het eerst uitgebluscht is.

Het gesteente van alle de blokken, die van buiten meest wit en als door de zon gebleekt er uit zien, is doorgaans een grof gekorrelt, weinig porieus en met veel veldspatten bedekte Trachytische lava van roodachtige graauwe grondmassa; verder beneden in den stroom is de lava overal graauwer. Men vindt hier volstrekt geene ertsvuiligheid of puimsteen. Omstreeks den middag was de temperatuur der zon 10° Zuiderbreedte.

Terwijl ik aldus op den top rondklouterde tusschen en over de blokken, vond ik plotselings bijna het geheele geraamte, met de horen en een half verrotte huid, eener *Siamang*. Deze was eigenlijk dus wel de eerst beklimmende *Ophir*, wat hem echter wel gedreven zou hebben zoo even tot aan den hoogsten top te klimmen is onbekend. Welligt eene verbannene uit de burgerlijke maatschappij van deze zwarte vierhanden. De gaafheid der beenen bewijst dat hij niet door een roofvogel hier gebragt is, maar zelf naar boven is geklonterd. Daar hoorden wij op 5000' hoogte geene *Siamangs* meer.

Nadat ik eene leege flesch met een blad daarin met den datum en alle de namen der *Ophira* beklimmers tusschen eenige *Blakken* op den hoogsten top achter gelaten had, beval ik den terugtocht. Het naar beneden klimmen over de lavablokken en het digte struikgewas was veel moeilijker als het naar boven klimmen. Menige sprong moest

gemaakt worden. En met mos overdekt gat deed mij vallen, waardoor de veer van een mijner horologiën brak; om 2 ure waren wij weder bij onze tent, om 4 ure hadden wij fijne regen, die tot in den nacht aanhield. De natheid der tent maakte de koude nog veel lastiger als den vorigen nacht. Een sterke noordenwind woei den geheelen nacht door. De koude deed ons tandenklapperen, terwijl de thermometer op 8°,5 R. stond.

Den 35den Mei.

Om zeven uren braken wij op, spoedig hadden wij den vochtigen top overgeklimmen. Het naar beneden klimmen echter, ging door het steile en natte woud, zeer moeijelijk. Dikwijls had een valsche misstap ons ter zijde in den afgrond gestort. Bij het onvermoeide naar boven klimmen hadden wij de steilte bijna niet bemerkt, spoedig kwamen wij weder in de droogere streken door, echter ook in de rottangbosschen, om half elf ure hadden wij ons eerste bivouac bereikt. Tegen den middag stonden wij aan den rand van den steilen afgrond, bij den waterval. Door het heen en weder loopen der vele menschen was de grond nog gladder geworden. De Maleijers hadden echter verschrikkelijke rottangs, van boven tot naar beneden aan de boomen vast gemaakt. Aan deze lieten wij ons, soms alleen aan de handen hangende naar beneden. Voor een ongewende Europesche voet was hier nergens een steunpunt. Zonder de rottangs had ieder bij het naar beneden komen een gewisse dood gevonden. Door de ligte boomen heen verwekte de diepte van den tweeden waterval, de grootste siddering, zelf aan degenen die vrij van duizelingen waren.

Om half een uur was alles wel en behouden bij den waterval aangekomen. Ik onderzocht het gesteente hier nog nader. Het is insgelijks een graauwachtig grof gekorrelt trachyt met vele veldspatten, doch digter dan die boven in den stroom. Menigvuldig houdt hij kleine gebrokene stukken van een fijner ligt graauwachtig groen trachyt als ingemetseld. De waterval verrukte na doorgestane gevaren nog meer dan voor de eerste maal.

Om 1 uur braken wij op en om 3 uren kwamen wij in *kampong Sawa* aan.

Om 4 uren overviel ons onweder en regen. Tegen zonnen ondergang was de top der *Ophir* voor een oogenblik van wolken vrij en de geheele berg in een voordeelig licht zichtbaar.

De nedervallende afgronden onderscheiden zich aan den *Ophir* niet zoo regelmatig als op andere vulkanen. Zij werden dikwijls door kleine zuidwaarsche verhevenheden afgewisseld, ontstaan door zijdwaarsche uitbarstingen. De berg is te hoog om alle Lava door den top uittegieten, daarom is ook de krater van den top zoo klein en sedert een geruimen tijd uitgebluscht.

Hij is het best met de piek van Teneriffe te vergelijken. Ook bij deze werkte de kleinste top *Cahorra* langer dan de hoogste kegel der piek.

Welligt dat ook nog aan de Z. O. zijde een solfatara bestaat; want gewoonlijk haalt men uit de *kampong Malampa* zwavel; hetgeen echter ook met zeer veel moeite en klauteren langs rottangs moet gepaard gaan.

Den 16den Mei.

's Morgens vroeg was de berg weder een oogenblikje

helder, doch niet zoo lang dat ik er eene behoorlijke schets van ken maken.

Daarna betrok de lucht, en om 3 uur, toen ik reeds op den terugweg van *Parit Batoe* was, regende het. Tegen den middag werd alles, zelfs de berg, weder helder, uitgezonderd de top. Om 11 uur was ik weder te *Parit Batoe*.

Den 57den Mei

Verzamelde ik uit de *Patoman* bijna 20 verschillende soorten aan *Ophir-lava*. Deze zijn menigvuldiger dan op andere Sumatrasche vulkanen, allen echter niet onderscheiden door *trachytische* en zeer glasachtige veldspatten. Men vindt dezelve van graauwe, lichtgraauwe, graauwachtig groene, graauwachtig blaauwe, licht- en donkerroode grondmassas, van het digste tot het zeer porieuse, met meer of minder hoorndoppen en blaar-of bobbelruimten.

In een licht graauwe opwellende *trachytische variatie* vertoonden zich groene puntjes als olijven.